

Bracht het aardgas Groningen meer werkgelegenheid?

Jan Lambers

Tijdens de voorlichtingsbijeenkomst op 28 januari j.l in Loppersum n.a. v. de aardbevingen heeft minister Kamp zijn tong blauw gepraat om de verzamelde Groningers te kalmeren, voor zover dat nodig was.

Een van de dingen die hij toen zei was dat het aardgas Groningen veel werkgelegenheid heeft gebracht.

Dat is natuurlijk niet iets dat je onmiddellijk kunt weerleggen, want daarvoor heb je cijfers en rapporten en dat soort dingen nodig. Zonder dat kun je niet aantonen dat deze minister door zijn ambtenaren niet goed is voorgelicht of ter plekke wat heeft geïmproviseerd.

Na ons huiswerk te hebben gedaan kunnen we echter met gerust hart stellen:

De komst van het aardgas heeft de provincie Groningen meer werkgelegenheid gekost dan het heeft opgeleverd.

Het saldo tussen beide is negatief. Er zijn veel meer arbeidsplaatsen door het aardgas verloren gegaan dan er door zijn ontstaan.

Voor de ontdekking van het indertijd grootste aardgasveld van de wereld, stonden er in de drie noordelijke provincies 23 gasfabrieken te roken. Ze braakten een hoop viezigheid de lucht in en vervuilden de bodem op een erbarmelijke wijze, maar ze leverden wel heel wat werkgelegenheid. Zo had in 1921 alleen al het gasbedrijf Groningen 185 werknemers in dienst. Ook in het transport en de distributie van olie, kolen, propaan en butagas vonden veel mensen werk. Het is achteraf niet doenlijk om dat precies te kwantificeren, maar we mogen veilig aannemen dat dat er met elkaar veel meer waren dan productie,

transport en distributie van aardgas ooit zouden opleveren.

In een nog eerdere periode, toen er nog turf in het Noorden gewonnen en gestookt werd, waren er trouwens nog veel meer mensen die in de energiesector hun broodwinning hadden. Zie onze brochure "Turf en Aardgas, een wereld van verschil".

Dat die werkgelegenheid verdwenen is kunnen we het aardgas niet kwalijk nemen. Dat was de grotere efficiency die kolen en later olieproducten met zich meebrachten. Met de komst van het aardgas herhaalde de geschiedenis zich. Het aardgas leverde opnieuw een grote efficiencyverbetering in de energiesector op. Daardoor konden in theorie duizenden mensen in andere sectoren van de economie te werk gesteld worden.

Maar dat was alleen een voordeel als die andere sectoren meer werkers konden opnemen. Het Noorden van het land was in de jaren zestig echter een gebied met een grote en hardnekkige werkloosheid en kon lang niet al die vrijkomende arbeidskrachten. Daardoor is die structurele werkloosheid door de penetratie van het aardgas juist toegenomen. Het is alleen moeilijk om dit na veertig jaar nog precies te kwantificeren.

Laat minister Kamp dat ook nog eens uitzoeken, want die wil toch tot het einde van het jaar nog studeren.

Tegenover dit grote verlies aan werkgelegenheid stond als enige pluspost voor het Noorden het hier lokaal aangetrokken personeel van de Gasunie en van de NAM voor zover dat bij laatstgenoemde in de gassector werkzaam was. Van het aanvankelijke deel van het personeelsbestand van de Gasunie was een groot deel uit Den Haag afkomstig was, want daar was het eerste hoofdkantoor van de Gasunie gevestigd. Het is zelfs nog een hele strijd geweest om de Gasunie naar het

Noorden te krijgen. In totaal gaat het bij Gasunie en NAM om ongeveer duizend arbeidsplaatsen.

Daarnaast heb je de arbeidsplaatsen van nieuwe bedrijven die dank zij het aardgas naar het Noorden gekomen zijn. Hier doet zich een schril contrast met de toestand ten tijde van de Republiek tijdens de Gouden Eeuw voor. Voor een belangrijk deel dreef die op de goedkope turf uit de Noord-Nederlandse veenkoloniën. Dat heeft met name in Holland de bloei van de zogenaamde trafieken ingezet, zoals de bierbrouwerijen, de suikerbakkerijen en de plateelbakkerijen. Die vroegen zoveel arbeidskrachten dat de migranten in stromen naar de Republiek kwamen. In die tijd zijn we een tolerant volk geworden, want we hadden die vreemdelingen nodig.

Hoe anders is het met het aardgas gegaan. Dat aardgas was wel wat goedkoper dan zijn substituten, maar niet zo veel dat het veel bedrijven van elders aantrok. Dat had met de prijspolitiek te maken. In beginsel moest het aardgas tegen de zogenaamde "marktwaaarde" worden afgezet. Dat wil zeggen voor iets minder dan de waarde die het voor de afnemer had.

Voor bestaande afnemers was het dan nog wel voordelig om op aardgas over te schakelen, maar het prijsverschil was onvoldoende om daarvoor naar Nederland of naar het Noorden van Nederland te komen.

De Noordelijke Ontwikkelings Maatschappij, de NOM, heeft dan ook geen enkel bedrijf naar het Noorden gehaald vanwege de beschikbaarheid of de prijs van het aardgas.

De korting van 5% die noordelijke afnemers aanvankelijk gehad hebben was daar niet groot genoeg voor. Dat stelde prof. Tamsma, hoogleraar geografie aan de RUG, in 1985 al vast.¹

Het was volgens hem trouwens ook niet zo dat het aardgas voor energiegeiganten zo

laag werd geprijsd om daar mee energie-intensieve bedrijven naar het Noorden te halen. In de Aardgasnota van 1962 stond niet dat die bedrijven naar het Noorden moesten. Dat potjesgas zoals het toen heette was dan ook geen instrument van regionaal beleid. Het was dus ook niet verwonderlijk dat de meeste van die energiegeiganten niet in het Noorden gevestigd waren. Die zaten vooral in het Botlekgebied en in Zeeland

De Aldel bij Delfzijl (foto RTV-Noord)

Alleen het nieuw opgerichte bedrijf Aldel kwam in het Noorden. Het laatste bedrijf van dat drama is nu, voorjaar 2013, net zo'n beetje afgelopen.

De werkgelegenheid die dit opleverde was echter niet van structurele aard. Want na de afloop van het contract zou het bedrijf niet meer kunnen concurreren. Van de initiële, laagwaardige, 650 arbeidsplaatsen waren er in februari 2012 nog 300 met nog verre van rooskleurige vooruitzichten. Eind december 2012 was de toestand zelfs ronduit precair. Als de regering niet met € 10 mln per jaar over de brug zal komen wordt het ergste gevreesd.

Het enige andere bedrijf van enige omvang dat door de komst van het aardgas is ontstaan is kunststofbuizenfabrikant Wavin. Het ligt echter net niet in het Noorden, maar in het Overijsselse Hardenberg. Hier is eind 2012 een grote reorganisatie aangekondigd waardoor 90 van de 450 banen zullen verdwijnen. Dit bedrijf werkte vooral voor de gasdistributiebedrijven. Maar de hausse hierin is natuurlijk al lang voorbij, terwijl

het onderhoud niet veel werkgelegenheid oplevert. Het leggen van deze leidingen heeft overigens meer lokale werkgelegenheid opgeleverd dan de productie in Hardenberg.

Gasunie en de NAM waren goed voor het zwaardere werk. Dat was voor een groot deel echter zulk specialistisch werk, dat er onvoldoende gekwalificeerd arbeidsaanbod in de regio voor was. Alleen Koop Tjuchem is enige tientallen jaren booming geweest, maar dat was toch vooral aan de wegenbouwdivisie te danken. Daarna was het bedrijf vooral bekend om haar aandeel in de bouwfraude.

Natuurlijk zijn er verder wel plaatselijke aannemers ingezet voor projecten. Om daar achter te komen is boekenonderzoek bij de Gasunie nodig. We moeten dan denken aan de bouw van gasontvangststations e.d. Maar dat is klein bier.

het hoofdkantoor van de voormalige Gasunie in Groningen

De bouw van het nieuwe Gasunie-hoofdkantoor was natuurlijk wel een flink project. Mogelijk trekt het, samen met het door Gasunie geschonken Groninger Museum, extra toeristen naar Groningen. Het werkgelegenheidseffect van hun bestedingen mogen we dan ten slotte ook nog meetellen. Laat Kamp dat effect ook nog maar meenemen.

Een andere sector die van de komst van het aardgas heeft geprofiteerd waren de toestelfabrikanten en de installatiebranche. Dat begon met de ombouw van de bestaande apparaten, zoals geisers en kooktoestellen om ze geschikt te maken voor aardgas.

Daarnaast maakte het aanvankelijk goedkope aardgastarief voor verwarming de aanleg van centrale verwarming aantrekkelijk. De installatiebranche heeft daarmee jarenlang een goede tijd gehad. Van de grotere gastoestelfabrikanten zit er echter nog slechts een, Intergas, in het Noorden. Een ander bedrijf heeft haar Nefitvestiging in het Drentse Buinen met 178 werknemer in 2010 namelijk opgeheven.

Overigens is het dubieus om deze werkgelegenheid mee te tellen, omdat het suggereert dat we zonder het aardgas een lagere penetratie van centrale verwarming zouden hebben gehad.

Voorlopig durven we wel te concluderen dat minister Kamp ons in Loppersum maar wat op de mouw heeft zitten spelden. Het aardgas heeft Groningen helemaal geen werkgelegenheid opgeleverd, integendeel, het heeft vele banen gekost. En dan hebben we nog niet eens het verlies aan werkgelegenheid meegerekend dat het gevolg was van de door de overvloedige stromende aardgasbaten harder geworden gulden, die de exportpositie van ons noordelijke bedrijfsleven aangetast heeft. We weten alleen niet in welke mate.

ⁱ Nieuwsblad van het Noorden 29 november 1985